

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2024. № 12.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.12.27>

УДК 658.14/.17

I. Є. Андрющенко,

д. е. н., професор, професор кафедри «Облік та фінанси»,

Національний університет «Запорізька політехніка»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7421-2231>

В. Д. Шевцов,

магістр, Національний університет «Запорізька політехніка»

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-2412-9569>

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА: СТРАТЕГІЯ І ТАКТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

I. Andryushchenko,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Accounting and Finance, National University "Zaporizka Polytechnic"

V. Shevtsov,

Master, National University "Zaporizka Polytechnic"

FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY OF THE ENTERPRISE: STRATEGY AND TACTICS OF ENSURING

Дана стаття присвячена важливій темі – забезпеченню фінансово-економічної безпеки підприємств. Цей аспект є центральним елементом економічної безпеки держави, оскільки рівень фінансово-економічної безпеки визначає здатність підприємств ефективно функціонувати, розвиватися та

впливає на загальний стан економіки країни. У дослідженні розкрито сутність та основні загрози, які впливають на фінансово-економічну безпеку підприємств, проаналізовано методи й інструменти її забезпечення, а також надано рекомендації щодо підвищення рівня захисту суб'єктів підприємницької діяльності в цій сфері.

Актуальність дослідження полягає в тому, що в умовах глобалізації та посилення конкурентної боротьби фінансово-економічна безпека підприємств стає вкрай важливою. Це зумовлено такими чинниками, як загострення конкуренції, підвищення ризиків фінансових криз, а також зростаюча складність і динамічність економічних відносин. Наразі рівень конкуренції як на українському, так і на світовому ринках залишається надзвичайно високим. Підприємства, які не забезпечують достатнього рівня фінансово-економічної безпеки, зіштовхуються з труднощами у збереженні конкурентоспроможності та стабільного функціонування.

Економічні відносини як в Україні, так і в світі характеризуються швидким розвитком, впровадженням сучасних ринкових трендів і технологій. Це створює додаткові ризики для підприємств, які можуть негативно впливати на їхній фінансово-економічний стан. До того ж, періодичні економічні кризи на глобальному рівні посилюють ці загрози, ставлячи під сумнів стабільність і перспективи розвитку суб'єктів підприємництва.

Практичне значення отриманих результатів полягає у сприянні підвищенню економічної ефективності діяльності підприємств, забезпеченні стабільного розвитку та зміцненні їхніх конкурентних позицій на ринку. Запропоновані підходи сприяють оптимізації управлінських рішень у сфері фінансової безпеки, дозволяючи підприємствам ефективно протидіяти внутрішнім і зовнішнім загрозам. Отримані результати також роблять вагомий внесок у розвиток теоретико-методологічних засад оцінки та управління фінансово-економічною безпекою. Рекомендації можуть бути використані для розробки комплексної системи фінансової безпеки на

підприємствах, що сприятиме їх довгостроковій стійкості, підвищенню адаптивності до ринкових змін і посиленню конкурентоспроможності у динамічному бізнес-середовищі.

This article is devoted to an important topic – ensuring the financial and economic security of enterprises. This aspect is a central element of the economic security of the state, since the level of financial and economic security determines the ability of enterprises to function effectively, develop and affects the general state of the country's economy. The study reveals the essence and main threats that affect the financial and economic security of enterprises, analyzes the methods and tools for its provision, and also provides recommendations for increasing the level of protection of business entities in this area.

The relevance of the study lies in the fact that in the conditions of globalization and increased competition, the financial and economic security of enterprises is becoming extremely important. This is due to such factors as increased competition, increased risks of financial crises, as well as the growing complexity and dynamism of economic relations. Currently, the level of competition in both the Ukrainian and global markets remains extremely high. Enterprises that do not provide a sufficient level of financial and economic security face difficulties in maintaining competitiveness and stable functioning.

Economic relations both in Ukraine and in the world are characterized by rapid development, the introduction of modern market trends and technologies. This creates additional risks for enterprises, which can negatively affect their financial and economic condition. In addition, periodic economic crises at the global level increase these threats, calling into question the stability and prospects for the development of business entities.

The practical significance of the results obtained is to contribute to increasing the economic efficiency of enterprises, ensuring stable development and strengthening their competitive positions in the market. The proposed approaches contribute to the optimization of management decisions in the field of financial

security, allowing enterprises to effectively counteract internal and external threats. The results obtained also make a significant contribution to the development of theoretical and methodological principles for assessing and managing financial and economic security. The recommendations can be used to develop a comprehensive financial security system for enterprises, which will contribute to their long-term sustainability, increased adaptability to market changes, and enhanced competitiveness in a dynamic business environment.

Ключові слова: *фінансово-економічна безпека, економічна стабільність, конкурентоспроможність підприємств, ризики, загрози, ефективність підприємства, економічні кризи, захист підприємницької діяльності.*

Key words: *financial and economic security, economic stability, competitiveness of enterprises, risks, threats, enterprise efficiency, economic crises, protection of entrepreneurial activity.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасні умови воєнного конфлікту в Україні суттєво впливають на функціонування підприємств, створюючи серйозні загрози їхній фінансово-економічній безпеці. Однією з ключових проблем є порушення економічної стабільності через збільшення витрат на оборону, що впливає на загальний економічний стан країни та можливості підтримки бізнесу. Знищення інфраструктури, втрата виробничих потужностей і скорочення доступу до фінансових ресурсів додатково ускладнюють умови діяльності підприємств. У цих обставинах забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства набуває критичної важливості. Це вимагає детального аналізу внутрішніх і зовнішніх ризиків, впровадження заходів з адаптації до змін економічного середовища та розробки стратегій для збереження стабільності й конкурентоспроможності. Підприємства повинні зосередитися на

вдосконаленні системи управління фінансовими потоками, оптимізації витрат та мінімізації ризиків, що дозволить забезпечити їхню стійкість навіть в умовах воєнного стану.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різноманітні аспекти забезпечення фінансової безпеки підприємств та вдосконалення процесів управління ними широко досліджувалися в роботах як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Значну увагу приділено визначенню поняття фінансової безпеки підприємств, аналізу загроз, що впливають на їхню стабільність, а також розробці показників для оцінки рівня безпеки. Ці питання висвітлено у працях таких відомих учених, як О.І. Барановський, С.О. Варналій, Т.Г. Васильців, М.М. Єрмошенко, Я.А. Жаліло, Т.Т. Ковальчук, І.Р. Михасюк, В.І. Мунтіян, Е.А. Олейніков, Г.А. Пастернак-Таранушенко, С.К. Реверчук та інших. Їхній внесок створює ґрунтовну базу для подальшого дослідження проблем фінансової безпеки та розробки практичних рекомендацій для підприємств в умовах сучасного економічного середовища.

Формулювання цілей статті (постановка завдання) полягає у аналізі сутності і основних загроз, що постають перед фінансово-економічною безпекою підприємств, дослідженні методів та інструментів для визначення її рівня, а також розробці рекомендацій для підвищення рівня захищеності суб'єктів підприємництва в цій сфері.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансово-економічна безпека суб'єктів підприємництва представляє собою стан захищеності фінансових і економічних інтересів підприємства від внутрішніх та зовнішніх загроз, що гарантує стабільність, результативність роботи та досягнення його стратегічних цілей. Це багатогранне поняття, яке включає управління ресурсами, мінімізацію ризиків, підтримку

конкурентоспроможності та врахування впливу зовнішніх факторів на діяльність підприємства [1].

Для аналізу було обрано ТОВ «Високовольтна компанія», яке понад 10 років займається передачею та розподілом енергії для найбільших енергетичних об'єктів України та країн СНД. Продукція компанії добре відома і успішно використовується у 38 країнах світу. Завод здійснив модернізацію виробничо-випробувальної бази, використовуючи прогресивні технології та сучасне обладнання провідних виробників, таких як Finn-Power (Фінляндія), BR TECHNOLOGIES та DILO (Німеччина), що забезпечує високий рівень контролю якості. Кожен трансформатор проходить тестування відповідно до національних і міжнародних стандартів, а також з урахуванням специфічних вимог замовників [2].

Одним із ключових індикаторів стабільності підприємства є його фінансова стійкість. Вона залежить як від стабільності економічного середовища, в якому працює компанія, так і від результативності її діяльності.

Фінансова стійкість характеризує стан фінансових ресурсів, їх розподіл і використання, що дозволяє забезпечувати розвиток організації через зростання прибутку та капіталу, зберігаючи при цьому платоспроможність [4].

У сучасних умовах фінансова стійкість підприємств набуває особливої важливості для економічного розвитку України. Поточна ситуація, ускладнена фінансовою кризою, демонструє необхідність постійної оцінки цього показника для збереження конкурентних позицій на ринку товарів і послуг.

У таблиці 1 наведено скорочений варіант горизонтального та вертикального аналізу основних статей Балансу ТОВ «Високовольтна компанія» за 2020–2023 роки.

Таблиця 1. Структура майна та джерела його формування

Показник	Значення показника						Зміни за 4 роки	
	в тис.грн.				в % до валюти балансу		тис.грн.	%
	2020	2021	2022	2023	2020	2023		
Актив								
1.Необоротні активи	4426673	4893167	5474300	6043615	37,8%	29,1%	1616942	36,5%
в т.ч. основні засоби	4046577	4531557	5220414	5817858	34,6%	28,0%	1771281	43,8%
2.Оборотні активи	7284313	8301989	11100512	14701387	62,2%	70,8%	7417074	101,8%
в т.ч. запаси	4667491	5490054	7224549	10533272	39,9%	50,7%	5865781	125,7%
дебіторська заборгованість	413088	454668	894429	910190	3,5%	4,4%	497102	120,3%
гроші та їх еквіваленти	218523	456811	950503	1273420	1,9%	6,1%	1054897	482,7%
Пасив								
1.Власний капітал	7846197	9242542	10768237	14234040	67,0%	68,6%	6387843	81,4%
2.Довгострокові зобов'язання та забезпечення	1268969	1408659	1829588	1246200	10,8%	6,0%	-22769	-1,8%
3. Поточні зобов'язання та забезпечення	2597043	2544909	3987117	5276301	22,2%	25,4%	2679258	103,2%
Валюта балансу	11712209	13196110	16584942	20756541	100,0%	100,0%	9044332	77,2%

Джерело: власна розробка автора

Активи на кінець 2023 року характеризуються наступним співвідношенням: 29,1 % необоротних активів та 70,8% оборотних активів. Активи підприємства за 4 роки збільшились на 9 044 332 тис.грн., що складає 77,2%. Враховуючи зростання активів підприємства, власний капітал підприємства збільшився на 81,4%. Таке стрімке зростання власного капіталу відносно до загальних змін активів є позитивним показником.

Зростання величини активів підприємства за останні 5 років пов'язаний, у першу чергу, зі зростанням наступних статей балансу: необоротні активи збільшились на 7 417 074 тис.грн. (збільшення складає 101,8%), в тому числі основні засоби збільшились на 1 771 281 тис.грн., що складає 43,8%; запаси збільшились на 5 865 781 тис.грн., що складає 125,7%. Найсуттєвіше збільшення спостерігається за статтею активу балансу «Поточні зобов'язання та забезпечення» та складає 103,2% (2 679 258

тис.грн.) та власний капітал збільшився на 81,4%, що в абсолютному значенні складає 6 387 843 тис. грн.

Негативні зміни спостерігаються лише по статті активу балансу «Довгострокові зобов'язання та забезпечення» та складає 1,8% (22 769 тис.грн.).

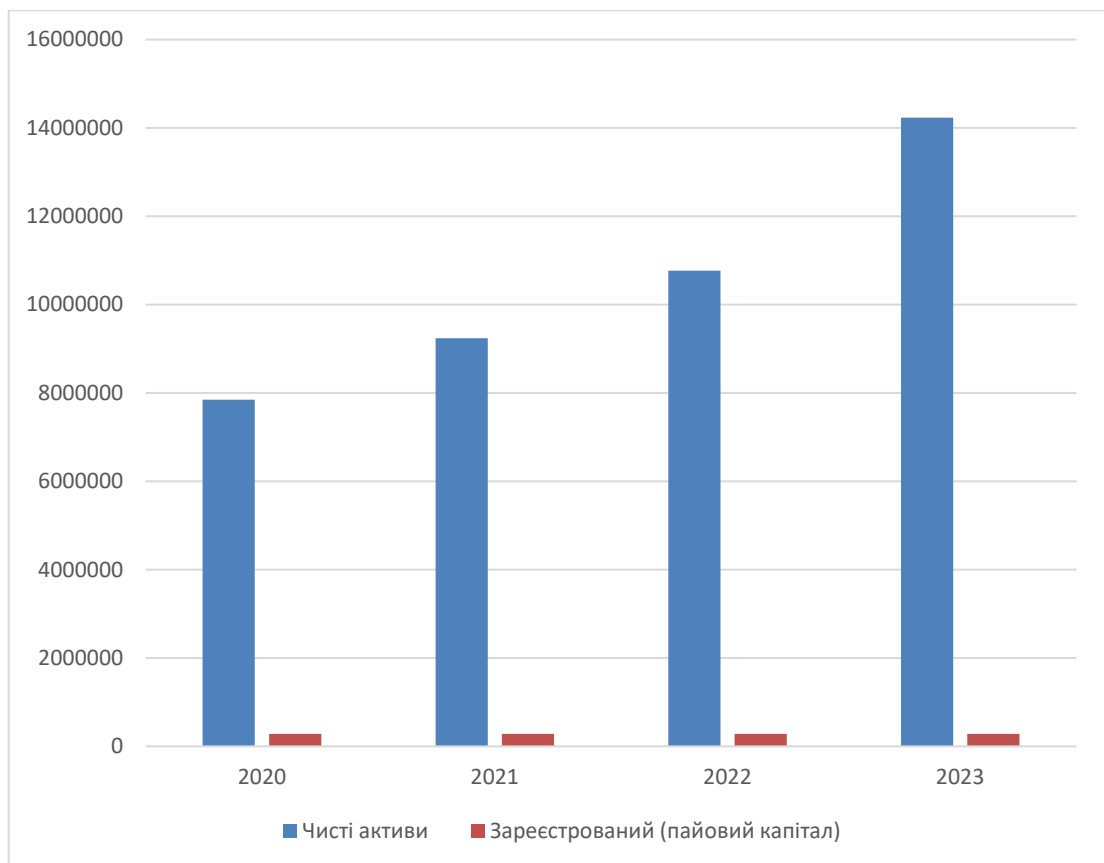
Для оцінки величини чистих активів та для їх порівняння з зареєстрованим капіталом складено таблицю 2.

**Таблиця 2. Оцінка вартості чистих активів
ТОВ «Високовольтна компанія»**

Показник	Значення показника						Зміни за 5 років	
	в тис.грн.				в % до валюти балансу		тис.грн.	%
	2020	2021	2022	2023	2020	2023		
Чисті активи	7846197	9242542	10768237	14234040	67,0%	68,6%	6387843	81,4%
Зареєстрований (пайовий капітал)	280529	280529	280529	280529	2,4%	1,4%	0	0,0%
Перевищення чистих активів над статутним капіталом	7565668	8962013	10487708	13953511	64,6%	67,2%	6387843	84,4%

Джерело: власна розробка автора

У 2020–2023 роках чисті активи підприємства значно перевищували пайовий капітал, що є позитивною характеристикою фінансового стану організації. Це співвідношення повністю відповідає вимогам нормативних документів щодо величини чистих активів. Крім того, аналіз динаміки показника демонструє зростання чистих активів на 81,4% за чотири роки. Така перевага чистих активів над статутним капіталом, а також їхнє збільшення за аналізований період свідчать про стабільний фінансовий стан підприємства. Візуальне відображення змін чистих активів і статутного капіталу представлено на наступному рисунку.

**Рис.1. Динаміка чистих активів та пайового капіталу
ТОВ «Високовольтна компанія» за 2020-2023 рр.**
Джерело: власна розробка автора

Також розраховані та зведені показники з відображенням відхилення на кінець і початок звітного періоду. Проаналізуємо отримані значення показників фінансової стійкості підприємства (Таблиця 3).

Сума власних обігових коштів за 4 роки зросла на 4 737 816 тис. грн, що свідчить про позитивну динаміку в фінансовій стійкості підприємства. Збільшення обсягу власних обігових коштів демонструє здатність підприємства ефективно управляти своїми фінансовими ресурсами, що створює сприятливі умови для розширення діяльності, покращення ліквідності та забезпечення стабільного виконання поточних зобов'язань.

Такий приріст може бути результатом оптимізації операційної діяльності, зниження залежності від зовнішніх джерел фінансування, а також ефективного використання власного капіталу для забезпечення зростання оборотних активів. Це дозволяє підприємству зміцнити свою фінансову

автономію, підвищити конкурентоспроможність і створити резерви для покриття непередбачуваних витрат.

Таблиця 3. Показники фінансової стійкості підприємства

№ п/п	Назва показника	Нормативне значення	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Зміна за 4 роки
1	2	3	5	6	7	8	9
1.	Власні обігові кошти (робочий, функціонуючий капітал), тис.грн	-	4687270	5757080	7113395	9425086	4737816
2.	Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами	>0,1	0,64	0,69	0,64	0,64	0
3.	Маневреність робочого капіталу	-	0,99	0,95	1,02	1,12	0,13
4.	Маневреність власних обігових коштів	-	0,05	0,08	0,13	0,14	0,09
5.	Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів	-	1	1,05	0,98	0,89	-0,11
6.	Коефіцієнт покриття запасів	-	1,11	1,14	1,07	0,96	-0,15
7.	Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	>0,5	0,67	0,7	0,65	0,69	0,02
8.	Коефіцієнт фінансової залежності	-	0,33	0,3	0,35	0,31	-0,02
9.	Коефіцієнт маневреності власного оборотного капіталу	>0,5	0,59	0,62	0,66	0,66	0,07
10.	Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	-	0,33	0,3	0,35	0,31	-0,02
11.	Коефіцієнт фінансової стабільності (коефіцієнт фінансування)	>1	2,03	2,34	1,85	2,18	0,15
12.	Показник фінансового левериджу	<0,25	0,16	0,15	0,17	0,09	-0,07
13.	Коефіцієнт фінансової стійкості	0,85-0,9	0,74	0,69	0,24	0,24	-0,5

Джерело: власна розробка автора

Однак для забезпечення довгострокової фінансової стабільності важливо підтримувати позитивну динаміку власних обігових коштів. З цією

метою доцільно продовжувати вдосконалювати управління оборотним капіталом, сприяти збільшенню прибутковості операційної діяльності, а також ретельно контролювати співвідношення власних і позикових джерел фінансування.

Це дозволить підприємству зберігати фінансову стійкість і бути готовим до нових викликів ринку.

Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами за 2020-2023 рр. приймає значення більше нормативного 0,1, що вказує на позитивку динаміку діяльності ТОВ «Високовольтна компанія».

Маневреність робочого капіталу за 4 роки зростає з 0,99 до 1,12, що є позитивною тенденцією для фінансової діяльності підприємства. Збільшення цього показника свідчить про зростання частки мобільних компонентів оборотного капіталу, таких як грошові кошти та їхні еквіваленти, у загальній структурі оборотних активів.

Це означає, що підприємство стало більш гнучким у використанні своїх ресурсів і краще підготовленим до оперативного реагування на фінансові виклики, зокрема на непередбачувані витрати чи можливості для інвестицій.

Маневреність власних обігових коштів також збільшилась за 4 роки на 0,09.

Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів зменшився, що має негативний вплив на діяльність підприємства, тому що неліквідні запаси менше забезпечуються довгостроковими джерелами фінансування. Коефіцієнт покриття запасів також зменшився, що показує негативну динаміку. Але загалом коефіцієнти не досягають критично низьких значень.

Коефіцієнт фінансової незалежності за 2020-2023 роки періоду більший за нормативне значення. Це вказує на те, що підприємство не залежне від позикових джерел. А коефіцієнт фінансової залежності, у свою чергу, є не надто високим.

Коефіцієнт маневреності власного оборотного капіталу більший за нормативне значення 0,5 за всі чотири досліджувані роки.

Коефіцієнт концентрації позикового капіталу за 4 роки коливався у межах 0,3-0,35, отже ступінь участі позикового капіталу у формуванні активів є не досить високим.

Коефіцієнт фінансової стабільності за 4 роки більший нормативного значення. Показник фінансового левериджу менший за нормативне значення, тому можна зробити висновок, що підприємство не залежить від довгострокових позик.

Коефіцієнт фінансової стійкості менший за нормативне значення. Тому можна зробити висновок, що спостерігається недостатність стабільних джерел фінансування у її загальному обсязі.

Також важливим для визначення рівня фінансово-економічної безпеки підприємства є дослідження його ліквідності.

Зведемо розраховані показники в таблицю з відображенням відхилення на кінець і початок звітної періоду і проаналізуємо отримані значення показників ліквідності підприємства (Таблиця 4).

Таблиця 4. Показники ліквідності підприємства

№ п/п	Назва показника	Нормативне значення	2020 р.	2021 р.	2022р.	2023 р.	Зміна за 4 роки
1	2	3	5	6	7	8	9
1.	Коефіцієнт поточної ліквідності	1	2,8	3,3	2,8	2,8	0
2.	Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,7-0,8	1,01	1,1	0,97	0,79	-0,22
3.	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2-0,35	0,08	0,18	0,24	0,24	0,16
4.	Співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості	>1	0,63	0,54	0,58	0,42	-0,21

Джерело: власна розробка автора

Коефіцієнт поточної ліквідності протягом 4 років мав нормативне значення та залишався стабільним, що свідчить про достатній рівень фінансової стійкості підприємства для виконання своїх короткострокових зобов'язань. Збереження цього показника на нормативному рівні підтверджує, що підприємство має збалансовану структуру оборотних активів і зобов'язань, що забезпечує належну ліквідність і платоспроможність.

Коефіцієнт швидкої ліквідності за 2020-2023 роки приймає значення більше нормативного. Отже, підприємство є ліквідним. Коефіцієнт абсолютної ліквідності також приймає значення вище нормативного лише у 2022-2023 роках.

Співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської менше нормативного значення показника, менше 1. Отже, здатність розрахуватися за рахунок дебіторів є низькою.

Для оцінки фінансово-економічної безпеки підприємства проведемо аналіз рентабельності ТОВ «Високовольтна компанія».

Таблиця 5. Показники рентабельності підприємства

№ п/п	Назва показника	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
1	2	3	4	5	6
1.	Рентабельність активів за прибутком від звичайної діяльності до оподаткування	0,21	0,16	0,14	0,22
2.	Рентабельність капіталу (активів) за чистим прибутком	0,16	0,1	0,09	0,16
3.	Рентабельність власного капіталу	0,23	0,14	0,14	0,24
4.	Рентабельність виробничих фондів	0,19	0,11	0,11	0,18
5.	Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від реалізації	-0,29	-0,33	-0,29	-0,26
6.	Рентабельність витрат	-0,23	-0,25	-0,23	-0,21
7.	Коефіцієнт реінвестування	0,67	0,98	0,98	1,01
8.	Період окупності капіталу	7,43	10,01	10,63	6,11
9.	Період окупності власного капіталу	4,3	7,01	6,9	4,19

Джерело: власна розробка автора

Рентабельність активів за прибутком від звичайної діяльності до оподаткування відображає, скільки прибутку підприємство отримує на кожну одиницю активів, що використовуються в його діяльності. Аналізуючи наведені значення: У 2020 році рентабельність становила 0,21, що означає, що на кожну гривню активів припадало 0,21 гривні прибутку до оподаткування. У 2021 році показник знизився до 0,16, що свідчить про зменшення ефективності використання активів підприємства в порівнянні з попереднім роком. У 2022 році рентабельність трохи знизилася до 0,14, що вказує на подальше зниження прибутковості активів. У 2023 році рентабельність знову зросла до 0,22, що свідчить про покращення ефективності використання активів підприємства і повернення до рівня 2020 року. Загалом, показник рентабельності активів демонструє коливання, але в кінці періоду (2023 рік) підприємство змогло відновити свою ефективність в управлінні активами, що позитивно впливає на його фінансовий стан.

Рентабельність капіталу (активів) за чистим прибутком відображає ефективність використання капіталу (активів) підприємства для генерування чистого прибутку. Аналізуючи наведені значення: У 2020 році рентабельність становила 0,16, що означає, що на кожну гривню капіталу припадало 0,16 гривні чистого прибутку. У 2021 році показник знизився до 0,10, що свідчить про зниження ефективності використання капіталу і зменшення чистого прибутку на одиницю активів порівняно з попереднім роком. У 2022 році рентабельність знову знизилася до 0,09, що вказує на подальше погіршення результатів і зменшення прибутковості активів. У 2023 році рентабельність відновилася до 0,16, повернувшись до рівня 2020 року, що свідчить про покращення ефективності використання капіталу та збільшення чистого прибутку на одиницю активів. Загалом, показник рентабельності капіталу (активів) за чистим прибутком демонструє коливання в ефективності використання ресурсів підприємства. Однак, у 2023 році підприємство змогло відновити свою прибутковість, що є позитивним сигналом для стабільності його фінансового стану.

Рентабельність власного капіталу показує, наскільки ефективно підприємство використовує власний капітал для отримання прибутку. Аналізуючи динаміку цього показника: У 2020 році рентабельність власного капіталу становила 0,23, що означає, що кожна гривня власного капіталу приносила 0,23 гривні прибутку. У 2021 році показник знизився до 0,14, що свідчить про суттєве зменшення прибутковості власного капіталу порівняно з попереднім роком. У 2022 році значення залишилося на рівні 0,14, що вказує на стабільність, але без покращення результатів. У 2023 році рентабельність підвищилася до 0,24, перевищивши рівень 2020 року, що свідчить про значне покращення ефективності використання власного капіталу. Зниження рентабельності у 2021-2022 роках може бути пов'язане зі зменшенням прибутковості або збільшенням власного капіталу без пропорційного зростання прибутку. Відновлення показника у 2023 році до рівня 0,24 вказує на ефективні управлінські рішення, які дозволили підприємству підвищити прибутковість власного капіталу, що позитивно позначається на фінансовій стабільності компанії.

Рентабельність виробничих фондів відображає ефективність використання основних засобів підприємства для отримання прибутку. У 2020 році рентабельність становила 0,19, тобто кожна гривня, вкладена у виробничі фонди, приносила 0,19 гривні прибутку. У 2021 році показник знизився до 0,11, що вказує на суттєве погіршення ефективності використання виробничих фондів. У 2022 році значення залишилося на рівні 0,11, що свідчить про стабільність, але без покращення у використанні фондів. У 2023 році рентабельність зросла до 0,18, що майже досягло рівня 2020 року, вказуючи на відновлення ефективності управління виробничими фондами. Зниження рентабельності у 2021-2022 роках може бути наслідком скорочення прибутків, зростання витрат на утримання основних засобів або недостатнього завантаження виробничих потужностей. Зростання показника у 2023 році свідчить про покращення операційної ефективності, що є позитивним сигналом для подальшого розвитку підприємства.

Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від реалізації є від'ємною протягом усіх чотирьох років (від -0,33 до -0,26), що означає, що підприємство мало збитки на кожну гривню від реалізації продукції. Це свідчить про те, що витрати на виробництво та реалізацію продукції перевищували доходи від її продажу.

Рентабельність витрат також є від'ємною у всі роки (від -0,25 до -0,21), що означає, що на кожну витрачену одиницю витрат підприємство отримує менше доходу, ніж витрачає, що свідчить про неефективне використання ресурсів та можливі проблеми в контролі за витратами.

Коефіцієнт реінвестування показує частку чистого прибутку, яка спрямовується на розвиток підприємства, тобто залишається в обігу після виплати дивідендів. У 2020 році коефіцієнт реінвестування становив 0,67, що свідчить про те, що 67% чистого прибутку було реінвестовано в підприємство. У 2021 році значення зросло до 0,98, що означає, що практично весь чистий прибуток залишався на розвиток підприємства, а виплати дивідендів були мінімальними або відсутніми. У 2022 році коефіцієнт залишився на рівні 0,98, що демонструє стабільність у політиці реінвестування. У 2023 році показник зріс до 1,01, що означає, що реінвестування перевищило чистий прибуток, можливо, через використання резервів або додаткових джерел фінансування для розвитку. Збільшення коефіцієнта реінвестування вказує на те, що підприємство активно інвестує у свій розвиток, що сприяє покращенню фінансової стійкості та розширенню діяльності. Значення у 2023 році (1,01) свідчить про максимальну спрямованість на розвиток, що є позитивним сигналом для довгострокової перспективи.

Період окупності капіталу відображає, за який час підприємство зможе повернути інвестований капітал за рахунок отриманого прибутку. Чим менше значення показника, тим швидше окупається капітал, що є позитивним фактором. У 2020 році період окупності капіталу становив 7,43 роки, що означає, що для повернення вкладеного капіталу знадобиться понад сім

років. У 2021 році показник зріс до 10,01 років, що свідчить про зниження ефективності використання капіталу. У 2022 році період окупності ще більше збільшився до 10,63 років, що вказує на подальше погіршення показника і уповільнення окупності. У 2023 році період окупності скоротився до 6,11 років, що свідчить про суттєве покращення ефективності використання капіталу, перевершивши показник 2020 року. Зростання періоду окупності у 2021-2022 роках може бути пов'язане зі зниженням прибутковості підприємства або збільшенням капітальних витрат. Проте у 2023 році ситуація значно покращилася, і період окупності скоротився, що свідчить про підвищення ефективності діяльності підприємства, забезпечуючи більш швидке повернення вкладеного капіталу.

Період окупності власного капіталу характеризує час, необхідний для повернення власного капіталу за рахунок отриманого чистого прибутку. Менше значення цього показника свідчить про вищу ефективність використання власних коштів підприємства. У 2020 році період окупності власного капіталу складав 4,3 роки, що свідчить про відносно швидке повернення вкладеного власного капіталу. У 2021 році показник зріс до 7,01 року, що вказує на значне уповільнення окупності через зниження прибутковості або збільшення власного капіталу. У 2022 році значення дещо зменшилося до 6,9 року, що свідчить про незначне покращення, але ситуація залишалася гіршою, ніж у 2020 році. У 2023 році період окупності знизився до 4,19 року, що є позитивною динамікою і навіть кращим показником, ніж у 2020 році. Зростання періоду окупності у 2021-2022 роках може бути наслідком зменшення чистого прибутку або зростання власного капіталу. Проте у 2023 році підприємство значно покращило свої фінансові результати, скоротивши період окупності до 4,19 року, що свідчить про підвищення ефективності використання власного капіталу. Це позитивний сигнал для потенційних інвесторів та акціонерів.

Для визначення рівня платоспроможності підприємства та прогнозування ймовірності його банкрутства сьогодні застосовуються різні моделі.

Двофакторна модель не дає змоги здійснити комплексну оцінку фінансового стану організації, тому зарубіжні аналітики надають перевагу п'ятифакторній моделі Альтмана [8]. Ця модель була розроблена на основі аналізу 33 компаній та має наступний вигляд:

$$Z_5 = R_1 * K_1 + R_2 * K_2 + R_3 * K_3 + R_4 * K_4 + R_5 * K_5, \quad (1)$$

де K_1 – відношення власного оборотного капіталу до всього активів;

K_2 – відношення нерозподіленого прибутку до всього активів;

K_3 – відношення прибутку до виплати відсотків до всього активів;

K_4 – відношення власного капіталу до зобов'язань;

K_5 – відношення чистого доходу до всього активів;

R_1, R_2, R_3, R_4, R_5 - відповідно вагові коефіцієнти значимості критеріїв K_1, K_2, K_3, K_4 і K_5 . Значення їх розраховані виходячи з фінансових умов, що склалися в США, і відповідно дорівнюють: $R_1 = 1,2$; $R_2 = 1,4$; $R_3 = 3,3$; $R_4 = 0,6$; $R_5 = 1,0$

Залежність між показником Z_5 та рівнем банкрутства підприємства представлена у таблиці 6.

Таблиця 6. Таблиця для визначення рівня банкрутства

Значення показника	Ймовірність банкрутства
Якщо $Z_5 < 1,8$	Дуже висока
Якщо $1,8 < Z_5 < 2,7$	Середня
Якщо $2,7 < Z_5 < 2,9$	Банкрутство ймовірне при деяких обставин
Якщо $Z_5 > 3,0$	Дуже мала

Джерело: сформовано на основі [8]

Тепер на основі проведених розрахунків розрахуємо інтегральний показник Z_5 за 2020-2023 роки.

$$2020Z_5 = 1,2 * 1,21 + 1,4 * 0,6 + 3,3 * 0,21 + 0,6 * 0,02 + 1 * 0,67 = 3,67.$$

$$2021Z_5 = 1,2 * 1,46 + 1,4 * 0,63 + 3,3 * 0,16 + 0,6 * 0,02 + 1 * 0,65 = 3,82.$$

$$2022Z_5 = 1,2 * 1,22 + 1,4 * 0,6 + 3,3 * 0,14 + 0,6 * 0,016 + 1 * 0,65 = 3,43.$$

$$2023Z_5 = 1,2 * 1,45 + 1,4 * 0,64 + 3,3 * 0,22 + 0,6 * 0,014 + 1 * 0,67 = 4,04.$$

Отже, на підставі проведених розрахунків та аналізу за п'ятифакторною моделлю Альтмана можна зробити висновок, що протягом останніх п'яти років діяльність ТОВ «Високовольтна компанія» демонструвала стабільний фінансовий стан, при якому ймовірність банкрутства залишалася на дуже низькому рівні. Це свідчить про ефективність управління фінансовими ресурсами підприємства, збалансованість його активів і зобов'язань, а також стабільність основних джерел прибутку.

Крім того, аналіз показників моделі вказує на позитивну динаміку ключових фінансових коефіцієнтів, що свідчить про високий рівень фінансової безпеки підприємства. Така ситуація є сприятливою для залучення інвестицій, збереження конкурентних позицій на ринку та забезпечення подальшого розвитку компанії. Зазначені результати підтверджують, що фінансово-господарська діяльність ТОВ «Високовольтна компанія» орієнтована на стійке зростання та мінімізацію фінансових ризиків.

Система фінансово-економічної безпеки підприємства виконує дві ключові функції: превентивно-профілактичну та оперативно-інформаційну. Рекомендується впровадити ці функції для підвищення ефективності економічної безпеки підприємства.

Превентивно-профілактична функція спрямована на створення безпечного середовища для стабільного розвитку компанії шляхом реалізації комплексу заходів, які включають:

- розробку і впровадження організаційно-правових норм для регулювання діяльності персоналу та взаємодії зі споживачами;
- підбір, перевірку та контроль роботи персоналу, впровадження ефективної кадрової політики та програм мотивації;
- охорону об'єктів, матеріальних цінностей, інформації та персоналу підприємства;

- атестацію приміщень, обладнання, захист засобів зв'язку та ведення службового діловодства;
- вдосконалення виробничих технологій із впровадженням елементів захисту;
- формування позитивного іміджу підприємства та планування дій у кризових ситуаціях;
- встановлення відповідальності за порушення норм безпеки.

Ця функція реалізується ТОВ «Високовольтна компанія» у повсякденній діяльності відповідно до тактичних і оперативних планів.

Оперативно-інформаційна функція тісно інтегрується з превентивно-профілактичними заходами та передбачає:

- створення та використання інформаційних ресурсів, організацію конкурентної розвідки;
- забезпечення керівництва інформаційно-аналітичними матеріалами для прийняття рішень;
- протидію недобросовісній конкуренції, зокрема промисловому шпигунству;
- проведення досліджень щодо партнерів, клієнтів і конкурентів;
- співпрацю з правоохоронними органами для запобігання незаконним діям;
- роботу з боржниками та недобросовісними клієнтами для компенсації збитків;
- службові розслідування порушень законодавства та внутрішніх правил;
- впровадження заходів дезінформації конкурентів.

Ефективність системи економічної безпеки визначається відсутністю матеріальних і моральних втрат. Надійний рівень безпеки можливий лише за умови комплексного та системного підходу, що дозволяє оцінювати перспективи розвитку, формувати стратегію та тактику, зменшувати вплив криз і протистояти новим загрозам.

Для подальшого вдосконалення цієї системи необхідно глибше дослідити механізми її впровадження у специфічних сферах діяльності підприємства з урахуванням їх особливостей та напрямків розвитку.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Отже, фінансово-економічна безпека підприємства є не лише ключовою складовою його стабільної діяльності, але й важливим фактором, що впливає на загальний стан економіки країни. Надійна система безпеки забезпечує стійкість підприємства перед зовнішніми та внутрішніми викликами, сприяє ефективному управлінню ресурсами, підтриманню конкурентоспроможності та залученню інвестицій.

Більше того, фінансово-економічна безпека створює передумови для формування сприятливого бізнес-середовища, стимулює інноваційний розвиток, а також мінімізує негативні наслідки економічних криз. У масштабах національної економіки це сприяє підвищенню її стійкості, стабільності фінансового сектору та зростанню добробуту. На рівні підприємства безпека є інструментом не лише для захисту від загроз, а й для стратегічного планування, що дозволяє ефективно адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі.

Внаслідок аналізу показників діяльності ТОВ "Високовольтна компанія" зроблено висновок, що підприємство демонструє ефективне функціонування та високий рівень фінансово-економічної безпеки. Це свідчить про здатність компанії успішно адаптуватися до умов ринкового середовища, ефективно управляти фінансовими ресурсами та зберігати стійкість перед внутрішніми і зовнішніми викликами.

Високий рівень фінансово-економічної безпеки забезпечує стійкість підприємства перед ризиками, сприяє оптимізації операційної діяльності та створює можливості для довгострокового розвитку. Успіхи у формуванні позитивного іміджу, вдосконаленні технологій виробництва, забезпеченні безпеки матеріальних та нематеріальних активів є додатковими свідченнями системного підходу до управління.

Результати аналізу також вказують на спроможність ТОВ "Високовольтна компанія" зберігати фінансову стабільність навіть у кризових умовах, що є важливим чинником підвищення довіри серед партнерів і клієнтів. Успішне управління ризиками та впровадження заходів із захисту інформаційних, матеріальних і людських ресурсів підтверджує надійність компанії та забезпечує їй міцну позицію на ринку. Таким чином, фінансово-економічна безпека ТОВ "Високовольтна компанія" є одним із ключових факторів її ефективного функціонування, сприяє сталому розвитку та формує основу для подальших успіхів у діяльності.

Система фінансово-економічної безпеки підприємства (як і будь-яка інша) виконує дві основні функції: превентивно-профілактичну та оперативно-інформаційну. Рекомендується впровадити ці функції для покращення роботи системи економічної безпеки підприємства. Надійна система фінансово-економічної безпеки ТОВ «Високовольтна компанія» можлива лише за умови використання комплексного та системного підходу в її організації та управлінні. Така система дозволяє оцінити перспективи розвитку підприємства, визначити його тактику і стратегію, зменшити наслідки фінансових криз і негативний вплив нових загроз.

Література

1. Кравчук Н.Я., Колісник О.Я., Мелих О.Ю. Фінансова безпека: Навчально-методичний посібник. Тернопіль: Вектор, 2010. 277 с.
2. Офіційний сайт ТОВ «Високовольтна компанія». URL: <https://www.high-voltage.com.ua/> (дата звернення: 10.12.2024).
3. Сіренко В. В. Ризики фінансово-економічної безпеки суб'єктів підприємництва. Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, 2023. 280 с. ISBN 978-966-451-382-5.
4. Смірная С. М. Фінансово-економічна безпека підприємства: завдання управління та напрями їх реалізації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент.* 2020. № 43. С. 149-154. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2020_43_27. (дата звернення: 10.12.2024).

5. Соболева Г. Г. Економіко-аналітична робота в управлінні фінансово-економічною безпекою підприємства. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Економіка і управління*. 2019.Т. 30(69), № 5(2). С. 74-78. URL:[http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_econ_2019_30\(69\)_5\(2\)__15](http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_econ_2019_30(69)_5(2)__15). (дата звернення: 10.12.2024).
6. Ткачук Г. О., Рибалко С. В., Скляр Л. Б. Методичний підхід до оцінки стану фінансової системи підприємства в умовах забезпечення його економічної безпеки. *Український журнал прикладної економіки*. 2020. Т. 5, № 1. С. 288-296. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ujae_2020_5_1_36 (дата звернення: 10.12.2024).
7. Хлевицька Т. Б., Гусєва О.Ю. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства засобами реінжинірингу бізнес-процесів. *Бізнес Інформ*. 2021. № 8. С. 190-196. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2021_8_24 (дата звернення: 08.12.2024).
8. Хринюк О. С., Бова В. А. Моделі розрахунку ймовірності банкрутства як метод оцінки фінансового потенціалу підприємства. *Ефективна економіка*. 2018. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6121> (дата звернення: 10.12.2024).
9. Юрій Е. О. Оцінювання фінансово-економічної безпеки в системі фінансового моніторингу діяльності підприємства. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 3. С. 71-79. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gev_2023_3_11 (дата звернення: 09.12.2024).

References

1. Kravchuk, N.Y., Kolisnyk, O.Y., and Melikh, O.Y. (2010), *Finansova bezpeka: Navchal'no-metodychnyi posibnyk* [Financial Security: Educational and Methodical Manual], Vektor, Ternopil, Ukraine.
2. Official website of LLC "High Voltage Company" (2024), available at: <https://www.high-voltage.com.ua/> (Accessed 10 Dec 2024).
3. Sirenko, V. V. (2023), *Ryzyky finansovo-ekonomichnoyi bezpeky sub'yektiv pidpryyemnytstva*. [Financial Security: Educational and Methodical Manual], Kyivskyi natsional'nyi ekonomichnyi universytet imeni Vadyma Het'mana, Kyiv, Ukraine.

4. Smirnaya, S. M. (2020), "Financial and economic security of the enterprise: management tasks and directions of their implementation", *Naukovyy visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya : Ekonomika i menedzhment*, [Online], vol. 43, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2020_43_27. (Accessed 10 Dec 2024).
5. Soboleva, G. G. (2019), "Economic and analytical work in managing the financial and economic security of an enterprise", *Vcheni zapysky Tavriys'koho natsional'noho universytetu imeni V. I. Vernads'koho. Seriya : Ekonomika i upravlinnya*, [Online], vol. 5 (2), available at: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_econ_2019_30\(69\)_5\(2\)_15](http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_econ_2019_30(69)_5(2)_15). (Accessed 10 Dec 2024).
6. Tkachuk, G. O., Rybalko S. V. and Sklyar L. B. (2020), "Methodological approach to assessing the state of the financial system of an enterprise in the context of ensuring its economic security", *Ukrayins'kyi zhurnal prykladnoyi ekonomiky*, [Online], vol. 5, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ujae_2020_5_1_36 (Accessed 10 Dec 2024).
7. Khlevytska, T. B. and Guseva, O. Yu. (2021), "Management of financial and economic security of an enterprise by means of business process reengineering". *Biznes Inform.* [Online], vol 8, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2021_8_24 (Accessed 8 Dec 2024).
8. Khryniuk, O. S. and Bova, V. A. (2018), "Models of estimation of bankruptcy probability as a method of evaluation financial potential of the enterprise", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 2, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6121> (Accessed 10 Dec 2024).
9. Yuriy, E. O. (2023), "Assessment of financial and economic security in the system of financial monitoring of the enterprise's activities", *Halyts'kyi ekonomichnyy visnyk*, [Online], vol. 3, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gev_2023_3_11 (Accessed 9 Dec 2024).

Стаття надійшла до редакції 11.12.2024 р.